

FOGYASZTÓI JOGOK A MINŐSÉG VÉDELMEBEN – AVAGY A TÖBB MÉGIS KEVESEBB?

Gyulai-Schmidt Andrea*

*„használd, nyűdd el, javítsd meg,
ha tudod, vagy légy meg nélküle”¹*

1. Bevezetés

A fogyasztóvédelmi jog a köz- és magánjog határán elhelyezkedő, jogágakon átívelő terület, amely folyamatosan megújuló tendenciát mutat. A polgári jogász számára a fogyasztóvédelemben a magánérdek hangsúlyos, azaz a fogyasztó szerződésből eredő preferált önös érdeke, amely a plurális tájékoztatáshoz, oktatáshoz, egészséghez, biztonsághoz és a hibátlan teljesítéshez, valamint a fogyasztói kárigények érvényesítéséhez való jogokat érinti. Ezt a *némiképp önzőnek* mondható szemléletet újabban a fogyasztásból eredő externáliák, egyfajta csoportérdek, sőt az összetársadalmi érdek vonatkozásai határozottan árnyalják. Ennek folyományaként a fogyasztótól újabban elvárható, hogy ne csak árorientáltan döntsön és csupán a saját javát és kényelmét keresse, hanem az *összkép* érdekében például vizsgálja körütekintően, hogy milyen címke van az árura ragasztva, és az adott termék összetétele hogyan hat a jövő nemzedékre. A tudatos fogyasztó fogalma megtelik olyan tartalmakkal, mint például a környezeti tudatosság vagy a szociálisan érzékeny vásárló szempontjai.²

Komoly befolyásoló tényező ebből a szempontból az uniós jog. A fogyasztóvédelem egyébként is jelentős részben harmonizált jogterület, de mondhatjuk, hogy az

* Habilitált egyetemi docens, PPKE JÁK.

¹ Ld. az egykori puritán telepesek hitvallását az anyagi javakról; vö. Vágási Mária: A fenntartható fogyasztás és a környezettudatos fogyasztói magatartás. *Marketing&Menedzsment*, 2000/6. 39.

² Tobias Brönneke: Verbraucher- und Umweltpolitik – Konvergenz oder Divergenz der Ziele? *Verbraucher und Recht*, Vol. 32., No. 6. (2017) 201–202.

utóbbi időben az uniós fogyasztóvédelmi jogalkotás szinte elszabadult, amelynek két fő csapásiránya a digitalizáció és a zöld átállás területén követhető nyomon.³

Ennek szellemében az uniós fogyasztóvédelmi jogalkotást újabban áthatja a 12. fenntartható fejlődési célhoz (12. SDG a felelős fogyasztás és termelés célja)⁴ kapcsolódóan az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) két kezdeményezése:

- Egyrészt az „Új körforgásos gazdasági cselekvési terv – Egy tisztább és versenyképesebb Európáért”,⁵
- másrészt az „Új fogyasztóügyi stratégia A fogyasztói reziliencia erősítése a fenntartható helyreállítás érdekében”.⁶

Az *Új fogyasztóügyi stratégia* közvetlenül befolyásolja jelen tanulmány témájául választott minőségvédelmi, illetve a hibás teljesítési tematikát, valamint annak jövőbeli alakulását is.

2. A fogyasztók zöld átmenetre való felkészítése a minőségvédelem jegyében

A fent említett tendenciákkal összefüggésben a Bizottság a Jogérvényesülés és Fogyasztóvédelem Főigazgatósága számára 2022-ben tanulmányt készített „Kezdeményezés a fogyasztók zöld átmenetre való felkészítésére” címmel,⁷ amely négy fő problémára mutatott rá abból a szempontból, hogy milyen tényezők akadályozzák a modern fogyasztót a környezetbarátabb és fenntarthatóbb fogyasztói magatartás tanúsításában és a zöld átmenetre való részvételben.

Az *első probléma* az, hogy a fogyasztók *nem rendelkeznek megbízható információkkal* a környezetbarát vásárlásokhoz.⁸ Itt a termékek tartósságára vagy javíthatósá-

³ Arató László: Kettős átállás előtt az EU: digitalizáció és zöldítés. *Szabad Európa*, 2022. június 30. <https://tinyurl.com/mwvans8y>. Ld. továbbá: Közös OECD nyilatkozat a fogyasztók zöld és digitális átállás során történő védelméről. *kormany.hu*, 2024. október 10. <https://tinyurl.com/yda6tw3s>, valamint: Méltányos, zöld és digitális átállás, kutatás. Európai Bizottság, Employment, Social Affairs and Inclusion. <https://tinyurl.com/yx5n52ad>

⁴ Ld. bővebben: <https://www.globalgoals.org/goals/12-responsible-consumption-and-production/>. Továbbá: Gyulai-Schmidt Andrea: A fenntarthatósági eszme fejlődése és stratégiai szempontként való kiteljesedése az európai közbeszerzésekben. *Iustum Aequum Salutare*, 2024/1. 102–104.

⁵ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, Brüsszel, 2020.3.11. COM(2020) 98 final (a továbbiakban: A körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, Brüsszel 2020.); Európai Bizottság – Kérdések és válaszok: A körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv egy tisztább és versenyképesebb Európáért, Brüsszel, 2020. március 11. <https://tinyurl.com/2s3v6xnw>

⁶ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak Új fogyasztóügyi stratégia A fogyasztói reziliencia erősítése a fenntartható helyreállítás érdekében COM/2020/696 final. <https://tinyurl.com/3mdkxmrlh>

⁷ Zusammenfassung – Studie zur Stärkung der Verbraucher für den grünen Wandel. Justiz und Verbraucher Europäische Union 2022, (fortan: Stärkung der Verbraucher 2022) <https://tinyurl.com/46ez2wpc>

⁸ Ld. továbbá: A Bizottság közleménye a fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv értelmezésére és alkalmazására vonatkozó iránymutatásról (EGT-vonatkozású szöveg) 2021/C 525/01, C/2021/9314, 2021.12.29. HL C 525/1. 22–25. és 43–45. o.

gára vonatkozó információk hiányára és a javítószolgálatokra vonatkozó tájékoztatás elégtelen voltára mutat rá a Bizottság tanulmánya. Ezzel összefüggésben az Európai Unió Bírósága a C-179/21. sz. határozatában⁹ szintén foglalkozott a fogyasztóknak nyújtandó tájékoztatási kötelezettséggel, és megállapította, hogy a fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU irányelv¹⁰ 6. cikke (1) bekezdésének m) pontja szerint a kereskedő tájékoztatási kötelezettsége nem pusztán a gyártó által nyújtott jótállás fennálltára terjed ki, hanem azon túl a fogyasztónak jogos érdeke fűződik a jótállással kapcsolatos információk megismeréséhez is, „különösen akkor, ha a kereskedő a gyártói jótállást az ajánlatának központi vagy döntő elemévé teszi.” A fenti irányelvi rendelkezést tehát az 1999/44/EK¹¹ irányelv 6. cikke (2) bekezdésének második franciabekezdésével összefüggésben úgy kell értelmezni, „hogy a gyártói jótállás feltételeivel kapcsolatban a fogyasztó rendelkezésére bocsátandó tájékoztatás magában foglalja az ilyen jótállás alkalmazási és teljesítési feltételeire vonatkozó összes olyan információt, amely lehetővé teszi a fogyasztó számára annak eldöntését, hogy köt-e szerződést a kereskedővel, vagy sem.” (Ítélet rendelkező rész, 2. bekezdés, és 65. pont)

A bizottsági tanulmány szerinti *második probléma* az, hogy a fogyasztók félrevezető gyakorlatoknak vannak kitéve a fenntartható vásárlásokkal kapcsolatban. Sőtét mintázatként jelenhet meg, ha behúzzák a fogyasztót általános, esetleg igaztalan zöld-állításokkal – így az „öko” „klímasemleges” vagy „bio” szavakkal – olyan jogügyletekbe, amelyek végeredményben nem hoznak valódi előnyöket. A fogyasztók továbbá tervezett avulás áldozatai is lehetnek. Így például az ún. Ikerirányelveket¹² átültető 373/2021. (VI.30.) Korm. rendelet¹³ tartalmazza a tartósság vagy térítésmentesség fogalmát, illetve a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Fgytv.) 16. § (6) bekezdése¹⁴ a körforgásos gazdaság elősegítése körében a tervezett

⁹ C-179/21. sz. ügy az absolut-bikes and more-GmbH & Co. KG és the-trading-company GmbH ellen hozott ítélete [ECLI:EU:C:2022:353] 65. pont.

¹⁰ A fogyasztók jogairól szóló 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: „a fogyasztók jogairól szóló irányelv” vagy „CRD irányelv” (2011. október 25.), a 93/13/EGK tanácsi irányelv és az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 85/577/EGK tanácsi irányelv és a 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 304., 2011.11.22., 64. o.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1999/44/EK irányelve (1999. május 25.) a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállásnak egyes vonatkozásairól, HL L 171, 07/07/1999, 0012 – 0016. o. <https://tinyurl.com/7ztvvyfu>

¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, HL L 136/1.; Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/771 irányelve (2019. május 20.) az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, az (EU) 2017/2394 rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 136/28.

¹³ 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól.

¹⁴ Beiktatta az egyes energetikai és hulladékgazdálkodási tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi II. törvény 5. § (1) bekezdése.

avulás visszaszorítását hangsúlyozza.¹⁵ Az itt vázolt törekvések ellenére nem elhanyagolható tényező a gyártó ellentétes érdeke a rövidebb élettartamú termékek esetén, mert ha túl hosszú egy termék élettartama, akkor sokáig nem kell újat venni. Hol marad a GDP folyamatos növekedése? Félő, hogy az égig érő fa mégsem nő majd elég magasra. Ezen összefüggés mentén könnyen belátható a fogyasztók és a gyártók között keletkező érdekellentét, amely érdekeket tovább polarizálják az ellátási lánc végpontjai közé ékelt kereskedők egyéb szempontjai.

A fent említett 2022-es bizottsági tanulmány szerinti *harmadik probléma a termékek javításának nehézségeire* mutat rá, amelyek részletesebb ismertetésére tanulmányunk 4. fejezetében térünk ki. A *negyedik probléma* taglalása körében a Bizottság – kapcsolódva az előzőekhez – a termékek újrafelhasználásával és átalakításával kapcsolatos kihívásokat, a *körforgásos gazdaság előnyeit* emeli ki.¹⁶

Az utóbbi két gondolatkör érvényesítése feltételezi az áruk tartós használatban maradását, mert nem dobjuk el, hogy újat vegyünk, hanem megjavítatjuk, tehát elsődlegesen nem is cserélünk, és nem selejtezzük le idejekorán a termékeket. Adott esetben – a körforgásos gazdaság révén – az alkatrészek felhasználása és újrahasznosítása is előtérbe kerül. Ennek jegyében a fogyasztót is ösztönözni kell az üres üvegek, PET-palackok és fémdobozok összegyűjtésére, a használt akkumulátorok, mobiltelefonok és egyéb tönkrement, elhasználódott műszaki cikkek megfelelő helyen való leadására.¹⁷ Erre buzdít az Fgytv. 16. § (5) bekezdése is, amely szerint a körforgásos gazdaságra történő áttérés jegyében egyrészt a termék gyártója és forgalmazója a termékek tervezésétől a gyártáson, a kereskedelmen át a termékből képződő hulladék ártalmatlanításáig, másrészt a fogyasztó a termékek rendeltetésszerű használata során törekedjenek a hulladékképződés megelőzésére. Megállapítható, hogy a 2023–2024-es év a hazai hulladékminimalizálás terén komoly előrelépést hozott.

A fenti célkitűzések hatékony elérése kiindulásként *jó minőségű termékek* előállítását feltételezi, amelyek tartósan használhatók. Ebből a kívánalomból kiindulva elsőd-

¹⁵ Ld. az Fgytv. 16. § (6) bekezdését: A termék gyártója, forgalmazója a körforgásos gazdaságra történő áttérés érdekében az e törvény végrehajtására kiadott kormányrendelet szerint törekszik továbbá a) a termék *tervezett avulásának* kizárására, a termék részegységei és alkatrészei élettartam-azonosságának, valamint a termék fejleszthetőségének, kiegészíthetőségének, illetve részegységei modúláris jellegének biztosítására; b) a pótalkatrészek és a javítóhálózat biztosítására a termék élettartama alatt; c) az újrahasznosított anyagok használatának, illetve a termék újrahasznosíthatóságának biztosítására; d) a digitális és csatlakoztatott eszközök élettartamával, és a *szoftverek avulásával* kapcsolatos kötelezettségek viselésére; e) az áru megvásárlásával egyidejűleg szállított *operációs rendszer és a szoftver frissítéseihez kapcsolódó szoftverek avulása* miatti kockázatok csökkentésére; valamint f) az a)–e) pont elérését célzó intézkedésekről a fogyasztók tájékoztatására.

¹⁶ Klaus Tonner: Mehr Nachhaltigkeit im Verbraucherrecht – die Vorschläge der EU-Kommission zur Umsetzung des Aktionsplans für die Kreislaufwirtschaft. *Verbraucher und Recht*, Vol. 37., No. 9. (2022) 323–326.

¹⁷ A körforgásos gazdaságra való áttállással kapcsolatos a visszaváltási díj megállapításának és alkalmazásának, valamint a visszaváltási díjas termék forgalmazásának részletes szabályairól szóló 450/2023. (X. 4.) Korm. rendelet (Kihirdetve: *Magyar Közlöny*, 141. 2023. október 4., hatálybalépés: 2023. november 1.) Jelölési szabályainak betartását és az üzletekben a visszaváltás biztosítására vonatkozó kötelezettség teljesítését a fogyasztóvédelmi hatóság ellenőrzi 2024. január 1-jétől, illetve 2024. július 1-jétől.

legesen arra kellene ösztönözni a termékek gyártóit, hogy az általuk forgalomba hozott áruk, szolgáltatások lehetőleg ne hibásodjanak meg, legyenek tehát minél tartósabbak. Csak másodsorban kelljen arra koncentrálnunk, hogy mi történjék akkor, ha egy termék rendeltetésszerű használatra alkalmatlanná válik, ráadásul, ha mindez a jótállási, illetve kellékszavatossági időn belül történik. A hangsúly ebből kifolyólag a jótállási és szavatossági időn túli javításra kell, hogy eltolódjon.¹⁸ Ez önmagában szemléletváltást igényel.

3. A „jó minőség” mércéje a Ptk. szerint

A Ptk. 6:123. §-a értelmében egy szolgáltatástól (terméktől) minőségi szempontból általában elvárható, hogy az a teljesítés időpontjában alkalmas legyen a rendeltetése szerinti célra, illetve a rendeltetésszerű használatra. Így például, a szolgáltatásnak rendelkeznie kell azokkal a minőségi jellemzőkkel, és nyújtania kell azt a teljesítményt, amely azonos rendeltetésű szolgáltatásoknál szokásos, és amelyet a jogosult elvárhat, figyelembe véve a kötelezettnek vagy a szolgáltatás gyártójának, előállítójának és ezek képviselőjének a szolgáltatás konkrét tulajdonságaira vonatkozó nyilvános kijelentését, továbbá meg kell felelnie a jogszabályban meghatározott minőségi követelményeknek. *A contrario* a kötelezett a Ptk. 6:157. § (1) bekezdése szerint „hibásan teljesít, ha a szolgáltatás a teljesítés időpontjában nem felel meg a szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. Nem teljesít hibásan a kötelezett, ha a jogosult a hibát a szerződéskötés időpontjában ismerte, vagy a hibát a szerződéskötés időpontjában ismernie kellett.”

A hibás teljesítéshez kapcsolódó jogkövetkezmények közül a kellékszavatosságra és jótállásra vonatkozó reparációs előírásokat már az 1959-es Ptk. (a továbbiakban: r.Ptk.)¹⁹ is tartalmazta. A hatályos Ptk. az ide vonatkozó rendelkezéseket lényegében változtatás nélkül átvette, de kiegészítésképpen 2014-től bevezette a termékszavatossági igényt, amely *kifejezetten a fogyasztók javára* von be egy újabb jogintézményt a Ptk. hibás teljesítési jogkövetkezményeinek körébe.

A kellék- és termékszavatosság, valamint a jótállás egymástól való elhatárolása nem csak a fogyasztók, de olykor végzett jogászok számára is komoly dilemmák forrása lehet. Az is nehezíti a helyzetet, hogy ez a feladat pusztán a Ptk. alapján nem oldható meg, mert már nem csak a jótállásra vonatkozó szabályanyag nagy része terjeszkedik a Ptk.-n túl, de újabban a kellékszavatosságot átfogó rendelkezések sem maradtak pusztán a Ptk. keretei között.

A kötelező jótállás körében három kapcsolódó kormányrendelet említhető: az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról, a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról és az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötele-

¹⁸ Susanne Augenhöfer – Rebecca Küter: Recht auf oder Pflicht zur Reparatur? *Verbraucher und Recht*, Vol. 38., No. 7. (2023) 249.

¹⁹ Az 1959. évi IV. törvényt a Polgári Törvénykönyvről 2014. március 15-én helyezte hatályon kívül a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

ző jótállásról,²⁰ valamint újabban az ún. Ikerirányelveket²¹ átültető 373/2021. (VI.30.) Korm. rendelet²² is ide sorolható a fogyasztó és vállalkozás közötti, áruk adásvételére és a digitális tartalom adásvételére, szolgáltatására irányuló szavatossági és jótállási igényekre vonatkozóan. Ezáltal a jótállási előírások újabb jogforrásban is helyet kapnak, de néhány kellékszavatossági rendelkezés is bekerül a jogharmonizációs kormányrendeletbe, mert az Ikerirányelvek a kellékszavatossági normákat is érintik.

A hibás teljesítési jogkövetkezményekre vonatkozó szabályozás széttagolódása nem szerencsés fejlemény, mert már nem csak a jótállási szabályokat kell több helyről összekapcsolni, de ezentúl a kellékszavatosság rendszerét sem lehet pusztán a Ptk.-ból mint fő jogforrásból megismerni.

Vékás Lajos professzor úr 2021-ben részletes álláspontot fejtett ki arra vonatkozóan, hogyan lehetne az Ikerirányelvek – különös tekintettel az áruk adásvételére vonatkozó – szabályanyagát a Ptk.-ba beágyazni,²³ de ezt a javaslatot a jogalkotó végül nem fogadta meg. Egyszerűbbnek, – az irányelv átültetése szempontjából – kockázatmentesebbnek tűnt az uniós normákat egy új kormányrendeletbe lineárisan belefoglalni. Pedig, ha pusztán csak a hibás teljesítés jogkövetkezményeire összpontosítunk, nem nehéz belátni, hogy minél több jogforrásba foglalja bele a jogalkotó a fogyasztót érintő előírásokat, annál kevésbé lesz a szabályanyag *fogyasztóbarátnak* mondható, hiszen alapvető értelmezési nehézségek miatt maga a fogyasztó saját érdekében nem tud majd az őt védő joganyagra hivatkozni.

Tanulmányunk következő, 4. fejezetében a hibás teljesítés – utóbbi években megvalósult – jogfejlődésére, és a jövő időszakra tervezett fontosabb tendenciák bemutatására térünk ki.

4. A hibás teljesítés jogkövetkezményei, különös tekintettel az elsődleges fogyasztói igényekre

Visszterhes szerződésekben, a Ptk. 6:159. § (2) bekezdése értelmében, kellékszavatossági igénye alapján a *jogosult választ*, hogy elsődlegesen kijavítást vagy kicserélést igényel,

„kivéve, ha a választott kellékszavatossági jog *teljesítése lehetetlen*, vagy ha az a kötelezettnek – másik kellékszavatossági igény teljesítésével összehasonlítva – *aránytalan többletköltséget eredményezne*, figyelembe véve a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értékét, a *szerződésszegés súlyát* és a kellékszavatossági jog teljesítésével a *jogosultnak okozott érdeksérelmet*.”²⁴

²⁰ 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról; 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról; 181/2003. (XI. 5.) Korm. rendelet a lakásépítéssel kapcsolatos kötelező jótállásról.

²¹ Ld a 12. lábjegyzetet.

²² Ld a 13. lábjegyzetet.

²³ Vékás Lajos: Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. *Magyar Jog*, 2021/2. 65–75.

²⁴ Ld. a fogyasztó elsődlegesen választható igényeiről, a kijavítás és a kicserélés eseteiről Bergendi-Rácz Diána: A kellékszavatossági jog a Ptk.-ban és a Bécsi Vételi Egyezményben. *Polgári Jog*, 2022/1–2.

A hibás teljesítés kellékszavatossági jogkövetkezménye tehát elsődlegesen a kijavításra vagy kicserélésre, mint objektíven érvényesíthető természetbeni reparációs igényekre összpontosít, és csak második lépcsőben lehetséges, hogy a jogosult, illetve a fogyasztó az *ellenszolgáltatás arányos leszállítását* igényelje, a *hibát a kötelezett költségére maga javítsa vagy mással javíttassa*, vagy végső soron a szerződéstől *elálljon*. Utóbbi alternatív szavatossági igények akkor érvényesíthetők, ha a kötelezett a javítást vagy a cserét nem vállalta, illetve e kötelezettségét észszerű időn belül, a jogosult érdekeit kímélve nem tudja teljesíteni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicseréléshez fűződő érdeke megszűnt.²⁵

A Ptk. fent ismertetett szabályai minden polgári jogi szerződésre, de ezen belül a vállalkozások fogyasztókkal kötött szerződéseire, azaz az ún. fogyasztói szerződések-re is vonatkoznak. Utóbbi hibás teljesítési reparációs esetköröket a fogyasztási cikkek adásvételére és a kapcsolódó jótállásra vonatkozó parlamenti és tanácsi 1999/44/EK irányelv 3. cikke, majd ezen szabályokat 2019-ben – 2022. január 1-jei átültetési határidővel – hatályon kívül helyező Ikerirányelvek közül különös tekintettel az áruk adásvételére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól szóló (EU) 2019/771 irányelv 13. cikke határozta meg. A Ptk. vonatkozó szabályainak komplex feltételrendszerre tehát az uniós jog által determinált tartalmat hordoz. Mindez tovább bonyolódik a Kormányrendeletek szintjén megállapított részletszabályokkal. 2024 nyarán tovább bővül az ide vonatkozó uniós szabályozás az áruk javítását előmozdító közös szabályok meghatározásáról szóló (EU) 2024/1799 irányelvvel (*right to repair*, a továbbiakban: R2R irányelv).²⁶ Az új szabályozás részleteiről és várható hatásairól jelen tanulmány 5. fejezete tartalmaz rövid összefoglalást.

4.1. A fogyasztó mint speciális jogalany hátrányára megvalósuló hibás teljesítés szabályozásának sarokpontjai

4.1.1. Szerteágazó jogszabályi háttér

A fogyasztói szerződésekből eredő hibás teljesítési igények esetén a Ptk. kellékszavatosságra vonatkozó 6:159–6:167. §-ok mellett a 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet 12–15. §-ai és a 22–23. §-ai is irányadók. A jótállásra vonatkozó alapvetések szintén a Ptk.-ban találhatók, de a Ptk. 6:171–6:174. §-ai mellett jelen tanulmány 3. pontjában

2–4.; továbbá ld. a Kúria 1/2012. (VI.21.) PK vélemény 7. és 8. pontját a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről.

²⁵ Ld. bővebben Kemenes István: 2. Kellékszavatosság, Ptk. 6:159. §-ához, 2. A kellékszavatossági jogok. In: Gárdos Péter – Vékás Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer, 2021. 627–628.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1799 irányelve (2024. június 13.) az áruk javítását előmozdító közös szabályok meghatározásáról, továbbá az (EU) 2017/2394 rendelet, valamint az (EU) 2019/771 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról, HL L 2024/1799, 2024.7.10., 1–20.
<http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1799/oj>.

már említett három kormányrendelet²⁷ és a 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet is tartalmaz lényegi előírásokat a fogyasztók vállalkozásokkal szemben érvényesíthető jótál-lási kötelezettségére vonatkozóan. Egyedül a termékszavatossági szabályok maradnak végül a Ptk. keretein belül a gyártóval szemben érvényesíthető ingó dolog adásvétele esetére (Ptk. 6:168–6:171. §-ok).

4.1.2. Kompatibilitás a Ptk. és a kapcsolódó kormányrendeletek között – hibás teljesítési vélelem

Általában elmondható, hogy a kormányrendeletek a Ptk. meghosszabbított karjaként működnek, amennyiben nincs kompatibilitási probléma.²⁸

Vizsgálatunkat a 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendeletre szűkítve megállapítható, hogy az Ikerirányelveket átültető kormányrendelet sok helyen átfedésben van a Ptk. hibás teljesítési szabályaival, ami a szabályozás párhuzamos jellege miatt zavaró lehet, de – a fogyasztói szerződésekre vonatkozóan – számos helyen a Ptk.-n túlmutató speciális szabályokat is megfogalmaz.

Mindazonáltal példaértékű lehet egy olyan megkettőzött szabályozás bemutatása, ami a joggyakorlat számára valóban nehézséget okoz. Eszerint a Ptk. 6:158. §-ában a kellékszavatossági hibás teljesítési vélelem alapján megmarad az a szabály, miszerint ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a teljesítést követő *hat hónapon belül* a fogyasztó által felismert hiba már a teljesítés időpontjában megvolt, míg a 373/2021. Korm. rendelet 11. §-a és a 21. § (3) bekezdése szerint az Ikerirányelveket átültetve²⁹ az áruk és a digitális tartalom adásvétele és szolgáltatása körében ellenkező bizonyításig vélelmezni kell, hogy az áru teljesítésének időpontjától számított *egy éven belül* felismert hiba már az áru teljesítésének időpontjában fennállt, kivéve, ha e vélelem az áru természetével vagy a hiba jellegével összeegyeztethetetlen. E bekezdés a digitális elemeket tartalmazó árukra is alkalmazandó.

Tekintettel arra, hogy a Ptk. 6:158. §-ában kellékszavatosságra vonatkozó szabályai – a teljesítést követő hat hónapon belüli vélelemmel – általában fogyasztói és nem fogyasztói visszterhes szerződésekre is vonatkoznak, a kapcsolódó kormányrendelet egy éven belüli vélelme viszont *lex specialis*-ként a fogyasztó által kötött bizonyos szerződéstípusokat érint, ezért nem állunk megoldhatatlan, illetve feloldhatatlan kollíziós probléma előtt, mégis szerencsétlen az a helyzet, amelyben egy alacsonyabb szintű jogszabály mond látszólag ellent a Ptk.-nak. Nem elhanyagolható továbbá, hogy ez az alacsonyabb szintű jogszabály egy uniós irányelvet ültet át a hazai jogba.

Nem tilos, de nem is szerencsés egy irányelvi előírást kormányrendeletben átültetni, mert fennáll annak kockázata, hogy az kollízióba kerül egy magasabb szintű törvényi rendelkezéssel. Az uniós jog elsőbbsége (primátusa) itt is érvényesül a nemzeti jogi

²⁷ Ld. a 20. lábjegyzetet.

²⁸ Fazekas Judit: *Fogyasztóvédelmi jog 2.0.* Budapest, Gondolat, 2022. 78–81.

²⁹ Az áruk adásvételére vonatkozó (EU) 2019/771 irányelv 11. cikk 1. bekezdése és a digitális tartalomról szóló (EU) 2019/770 irányelv 12. cikk 2. bekezdése tartalmazza a bizonyítási teher megfordulására irányuló vélelmet.

norma felett. Bármilyen szintre is kerüljön tehát a jogforrási hierarchiában a jogharmonizációs szabályozás, semmiképpen nem nyomhatja el azt egy magasabb szintű jogszabály, esetünkben a Ptk.

A fent bemutatott látszólagos kollízió úgy oldható föl, hogy a 373/2021. Korm. rendelet 11. §-a és a 21. § (3) bekezdése által a szolgáltatás teljesítése után ellenkező bizonyításig megállapított egy éves hibás teljesítési vélelem a kormányrendelet által érintett áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására vagy a digitális szolgáltatás nyújtására vonatkozóan alkalmazható, míg az összes többi fogyasztói szerződés esetén *lex generalis*ként a Ptk. 6:158. §-ában rögzített 6 hónapos hibás teljesítési vélelem érvényesül.

Számos jogalkalmazó tanácstalansága ellenére tehát a helyes értelmezés nem vezet a két említett jogszabály közötti kollízióra, mégis elegánsabb, és fogyasztóbarátabb megoldás lett volna a jogalkotó részéről, ha megfogadja *Vékás Lajos* professzor javaslatát, és a Ptk. 6:158. §-át akként módosítja, hogy egységesen egy évre terjedjen ki a fogyasztó javára érvényesülő hibás teljesítési vélelem.³⁰ Ezáltal fogyasztói szerződésekben a teljesítést követő egy egész évig megfordulhatott volna a kellékszavatossági bizonyítási teher a kötelezett hátrányára, és csak a második évben kellett volna a jogosultnak, tehát a fogyasztónak bizonyítania, hogy a termék a teljesítéskor már hibás volt.

4.1.3. Hibás teljesítés esetén érvényesíthető jótállás

A Ptk. 6:158. §-ában rögzített hibás teljesítési vélelemmel a kellékszavatosság a teljesítést követő 6 hónapban *jótállási jelleggel* a kötelezettre hárítja a bizonyítás terhét. Egyéb esetben a jótállás, mint a garantált jó minőségért, a hibátlan teljesítésért vállalt fokozott helytállás, alapvetően abban különbözik a kellékszavatossági igény érvényesítésétől, hogy jótállásnál a kötelezett bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett, míg kellékszavatosságnál a jogosult vagy fogyasztó bizonyít, hogy a termék már a teljesítéskor hibás volt. Ebből a lényegi különbségből kiindulva a jótállást általában a kellékszavatosság elé helyezzük, mint olyan jogintézményt, ami a jogosult számára előnyösebb. Ezt a megállapítást relativálja a tanulmányunk 4.1.2. pontjában kifejtett hibás teljesítési vélelem.

A Ptk. elsősorban a jótállás fogalmát tartalmazza [Ptk. 6:171–173. §-ok], ami kötelezően alkalmazandó kormányrendeletekkel kiegészülve bizonyos terméktípusok esetében, mint például a tartós fogyasztási cikkek, javítási munkák vagy új épületek épületszerkezeteire vonatkozóan hat hónap, egy, illetve időközben két vagy három év, öt vagy akár tíz év jótállási időt is jelenthet, amit a kötelezett, vagy a gyártó további szerződéses jótállási vállalásokkal egészíthet ki.

A Ptk. a jótállásra éppúgy, mint a kellékszavatosságra általában, és nem csak a fogyasztóval kötött visszatérő szerződésekre vonatkozó szabályokat foglalja magában, míg a kiegészítő kormányrendeletek kifejezetten a fogyasztók által kötött jogügyletekre korlátozódnak. Ezen speciális szabályok közül talán a legtöbb fogyasztói szerződést felölelő egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet

³⁰ Vékás i. m. 72–73.

legutóbbi jelentősebb módosításai tarthatnak okot nagyobb érdeklődésre. Látványos változást hozott a kötelező jótállásra vonatkozó határidők meghosszabbítása, amelyek 2021. január 1-je óta a korábbi egységesen egy éves jótállási időt 10.000 Ft-tól 100.000 Ft-ig terjedő értékben egy évre, 100.000 Ft-tól 250.000 Ft-ig terjedő értékű szerződés esetén 2 évre, 250.000 Ft felett pedig három évre emelte.³¹ Újabb kedvező változás lépett hatályba 2024. május 8-tól, amely szerint az egy éves határidő két évre bővül, tehát a jótállás a kormányrendelet 2. § (1) bekezdése értelmében a 10.000 Ft-ot elérő, de 250.000 Ft-ot meg nem haladó eladási ár esetén két év, 250.000 Ft felett három év.³²

Ezen túlmenően a 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 5. § (6)–(7) bekezdése egyértelművé teszi, hogy a fogyasztó hibás teljesítés esetén, ha van jótállás az adott terméken vagy szolgáltatáson, akkor – a Ptk. szerinti kellékszavatossági igények érvényesítésével ellentétben – nem választhat a javítás vagy csere között, hanem elsődlegesen akár három egymásutáni alkalommal is túrnie kell a javítást, amennyiben ezt a kötelezett, illetve a gyártó észszerű határidőn belül, ami 30 napnál nem lehet hosszabb, képes elvégezni. Ellenkező esetben a vállalkozás köteles a fogyasztási cikket a harmincnapos határidő eredménytelen elteltét követő nyolc napon belül kicserélni. Ha ez sem lehetséges, a vállalkozás köteles a Kormányrendelet 5. § (5) és (7) bekezdései értelmében a jótállási jegyen vagy a nyugtán feltüntetett vételárat a kijavítási határidő eredménytelen elteltét követő nyolc napon belül a fogyasztó részére visszatéríteni.³³ Csak amennyiben a fogyasztási cikk nem javítható, akkor köteles a vállalkozás – a fogyasztó eltérő rendelkezése hiányában – a fogyasztási cikket nyolc napon belül kicserélni (Kormányrendelet 5. § (5) bekezdése 1. mondat).

A fentiek értelmében megállapítható, hogy az utóbbi években számos látványos fogyasztói érdeket preferáló módosítás valósult meg a tartós fogyasztási cikkek kötelező jótállása terén, de az a tendencia, ami 2021 óta határozottan tetten érhető a természetbeni reparációs jogi eszközök, nevezetesen a javítás vagy csere választhatósága tekintetében, visszalépést is hozott, hiszen a fogyasztó választása helyett, ami kényelmi szempontból általában a csere melletti döntést jelenti, a vállalkozás javításhoz való érdeke, ráadásul a többszöri javítás tűrésének legitimálása, került egyre inkább fölénybe.

4.1.4. A kellékszavatosság és termékszavatosság párhuzamos érvényesülése

Az r.Ptk.-hoz képest, spanyol és portugál mintára a hatályos hibás teljesítésre vonatkozó szabályozás újabb fogyasztóvédelmi eszközzel gazdagodik.³⁴ Így kerül be új jogintézményként a Ptk. 6:168–170. §-ába az úgynevezett termékszavatossági igény, mint vegyes konstrukció. Ez a védelmi eszköz ingó dolgok adásvétele esetén a fogyasztó számára alternatív lehetőséget teremt arra, hogy ne csak a kereskedőtől, de a gyártótól is követelhesse a hibás termék kijavítását, vagy – ha a javítás megfelelő határidőn belül,

³¹ Beiktatta a 270/2020. (VI.12.) Korm. rendelet 1. § 1. bekezdése.

³² Beiktatta a 93/2024. (IV.23.) Korm. rendelet 3. §-a.

³³ Beiktatta a 270/2020. (VI.12.) Korm. rendelet 4. § (2) bekezdése, és módosította a 93/2024. (IV.23.) Korm. rendelet 6. § c) pontja.

³⁴ Fazekas i. m. 124.

a fogyasztó érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges – a termék kicserélését. Árleszállítás vagy elállás a gyártóval szemben – szerződés hiányában – nem jöhet szóba, és a kétéves igényérvényesítési határidő is rövidebb a kellékszavatosság vagy a jótállás két événél, mert míg az utóbbi esetekben a határidő a szolgáltatás teljesítése időpontjában kezdődik, addig termékszavatosságnál az adott termék gyártó általi kereskedelmi forgalomba hozatala a mérvadó. E korábbi időpont miatt a kétéves elévülési idő mindig hamarabb telik el, ezáltal rövidebb, mint a kétéves kellékszavatossági vagy jótállási idő.

A gyártó objektívizált felelőssége a Ptk. 6:168. § (3) bekezdésében foglalt taxatív kimentési okokkal a jótállásnál érvényesülő szigorú helytállásra emlékeztet, de a szűkítő körülmények miatt az igényérvényesítés mégis nehezített a távoli gyártóval szemben, és témánk szerint kiemelendő, hogy míg kellékszavatosságnál a kijavítási vagy kicserélési igény között – főszabály szerint – a jogosult választ, addig a termékszavatossági szabályozás a jótálláshoz hasonlóan a kijavítás felé viszi el a súlypontot. Szó szerint: „a fogyasztó követelheti a gyártótól, hogy a termék hibáját javítsa ki, vagy – ha a kijavítás megfelelő határidőn belül, a fogyasztó érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges – a terméket cserélje ki.” [Ptk. 6:168. § (1) bekezdés 1. mondat] Árleszállítás, vagy a szerződéstől való elállás pedig egyáltalán nem választható.

4.2. Elsődleges reparációs igények

A 4.1. pontban bemutatott áttekintés is érzékelteti, hogy a Ptk. és a kapcsolódó kormányrendeletek együttesen meglehetősen komplex, többszintű szabályrendszert alkotnak a fogyasztó vállalkozással, vagy esetenként a gyártóval szemben érvényesített minőségi hibás termék, illetve szolgáltatás orvoslása érdekében választható kellékszavatossági, jótállási, valamint a Ptk. 2014-es hatálybalépésével a termékszavatossággal kiegészült szabályok tekintetében.

A fogyasztót mint a hibás teljesítés kárvallottját viszont végeredményben nem az érdekli, hogy mi a neve a jogintézménynek, aminek segítségével hibátlan teljesítéshez jut, sokkal inkább az, hogy célkitűzése megvalósításához milyen reparációs eszközök állnak a rendelkezésére, és ezek segítségével minél egyszerűbben, a legrövidebb úton érvényesíthesse abbéli igényét, hogy a megvásárolt termék, illetve az igénybe vett szolgáltatás mielőbb ismét szerződésszerű állapotba kerüljön, vagy érdekmúlás esetén megszabaduljon a szerződéstől.

A fogyasztó elsődleges érdeke a hibás teljesítés természetbeni orvoslása, azaz a kijavítás vagy a kicserélés objektíve érvényesíthető reparációs eszközeinek igénybevétele.³⁵ Mindazonáltal a vonatkozó jogszabályok által sugallt egyenrangú vagylagosság hamis képet mutat, mert a fogyasztó önös érdeke a csere felé hajlik. A mindenkor jogosult számára az egyszerűbb, időben és térben is a legjobb megoldás. A hibás termék visszavitele után leemelnek a polcra egy újat, nincs javított alkatrész, azonnali, tehát időtakarékos és tiszta lappal folytatható a termék használata. A szavatossági és jótállási határidők nem csak a javított alkatrész tekintetében, de a teljes termék vonatkozásában újra kezdődnek.

³⁵ Ld. a *ius variandi* megítéléséhez: Bergendi-Rácz i. m. 6–7.

A szerződésszerűség helyreállítására – kijavítás vagy kicserélés formájában – mindhárom fent taglalt jogintézmény lehetőséget ad, de mind más-más módon.

A termékszavatosság több szempontból is kedvezőtlen a kellékszavatossághoz és jótálláshoz viszonyítva. Egyrészt a gyártóval szemben kell érvényesíteni, aki sokkal messzebb van, mint a szerződő partner, másrészt csak ingó dolgok adásvételére alkalmazható a forgalomba hozataltól számított két éven belül és nem a teljesítéstől, továbbá a fogyasztó kevesebb reparációs eszközzel rendelkezik, mivel az árszállítás és elállás igénye nem áll rendelkezésre, ráadásul elsődleges a javítás, tehát nem a jogosult választ, mint a kellékszavatosságnál, és bonyolultabbak a kimentési szabályok is, gondoljunk például a tudomány és technika mindenkori állásának vizsgálatára [Ptk. 6:168. § (3) bek. b) pont]. Ezáltal a jótálláshoz képest tovább gyengíti a Ptk. a termékszavatosság intézményét, mert ugyan objektívizált a felelősség, de a kimentési okok között van az ún. fejlesztési kockázat is. Itt persze nem a gyártó szubjektív ismereteinek van jelentősége, hanem hogy bárhol bárkinél hozzáférhető volt-e olyan információ, amely a hiba kockázatát felfedhette volna.³⁶

A javításra visszatérve, a termékszavatosságnál a kijavítás és kicserélés nem a felek választásán múlik, hanem a Ptk. szab sorrendet. „Eszерint a fogyasztó a gyártótól elsődlegesen azt követelheti, hogy a termék hibáját javítsa ki, vagy – ha a kijavítás megfelelő határidőn belül, a fogyasztó érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges – a terméket cserélje ki.” Ezáltal a jogalkotó a választás lehetőségét, *de facto* átadja a gyártónak, amennyiben az a javítást észszerű időn belül tudja és akarja vállalni, de erre nincs egzakt időhatár megjelölve, és hogy egyébként a konkrét esetben mi lehet a fogyasztó érdeksérelme, szintén *kvázi* gumiszabályként alkalmazható. A fogyasztó saját érdeksérelmét maga igazolja, és hogy ez releváns-e, azt az eset összes körülménye alapján lehet eldönteni. Ha a fogyasztó nem fordul békéltető testülethez, vagy bírósághoz, akkor lényegében ezt a gyártó dönti el.

A *javítás preferenciája* a jótállási szabályokban is tettenérhető. A 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 5. § (6) bekezdése a fogyasztási cikkek három alkalommal történő kijavításáról rendelkezik. Ha ezt követően a termék ismét, tehát negyedszer is (!) meghibásodik, a fogyasztó eltérő rendelkezése hiányában – és csak akkor –, köteles a válalkozás a fogyasztási cikket nyolc napon belül kicserélni. Már az első meghibásodás után is ki kell cserélni a terméket, ha javíthatatlan. Ezen szabály szépséghibája többek között az, hogy a javíthatóság lehetőségére vagy lehetetlenségére a fogyasztónak sem rálátása, sem ráhatása nincs. Az információs aszimmetria miatt tehát teljes egészében a gyártó és a kereskedő szándékától függ az elsődleges reparáció kimenetele.

Amikor a fent idézett – javítást nyomatékkal preferáló – szabályok az irányelvi jogharmonizáció révén³⁷ 2021. január 1-jével bekerültek a 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendeletbe, arra lehetett következtetni, hogy a teljesítést követő 6 hónapon belül, illetve a 373/2021. (VI.30.) Korm. rendelet hatálya alá tartozó esetekben egy éven belül egyér-

³⁶ Ld. Kemenes i. m. 635–636.

³⁷ Ld. az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet, valamint az egyes javító-karbantartó szolgáltatásokra vonatkozó kötelező jótállásról szóló 249/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet módosításáról szóló 270/2020. (VI. 12.) Korm. rendeletet.

telműen a kellékszavatosság vált a fogyasztó számára előnyösebbé, hiszen ott jótállási jellegű fordított bizonyítási teherrel, *a jogosult választása szerint* lehet elsődlegesen akár cserét is kérni.

A Ptk. 6:159. § (2) bekezdésének a) pontja alaposabb átolvasása után viszont elbizonytalanodhatunk a túlságosan pozitív értékítéletünk felett, mert a kijavítás vagy kicserélés igénylése a jogosult választása szerint számos kivételi kör korláta közé szorul. Így, ha a választott kellékszavatossági jog, például a csere *„teljesítése lehetetlen*, vagy ha az *a kötelezettnek* – másik kellékszavatossági igény teljesítésével összehasonlítva – *aránytalan többletköltséget eredményezne, figyelembe véve* a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értékét, a *szereződésszegés súlyát* és a kellékszavatossági jog teljesítésével *a jogosultnak okozott érdeksérelmet*.”

A *jogosult, illetve a fogyasztó választása* kitétel – első látásra – sokkal előnyösebb, fogyasztóbarátabb megfogalmazás, mintha a jogszabály a javítást preferálná, mindazonáltal a felsorolt kivételi körök okán a joggyakorlat a kellékszavatosság eseteiben is elmegy abba az irányba, hogy a jogosult választás ellenében a kivételt erősíti, hiszen általában aránytalan többletköltség lehet egy egyszerű javításhoz képest a szolgáltatás hibátlan állapotban képviselt értéke, vagy szubjektív megítélés kérdése lehet a szerződészegés súlyának vagy a jogosultnak okozott érdeksérelm méricskélésének a feltétele.

Így kerül a jogosult választása, illetve érdeke a kötelezett személyes, akár nyomós érdekeinek hálójába. Így fordul meg a választási pozíció *de facto* a kötelezett javára. A gyártó, vagy kereskedő költségeit itt sem látja át a fogyasztó. Ennek bemutatása, bizonyítása nem szerepel a kötelező tájékoztatási listán.

Tekintve, hogy a Ptk. kellékszavatossági előírásai nem maximálják, hogy hányszor lehet javítani, hiszen a mondat értelmezését mégiscsak dominálja a „jogosult választása” kitétel, előfordulnak olyan esetek, illetve jelen tanulmány szerzőjének álláspontja szerint hibás interpretáció akár a fogyasztóvédelmi hatóság részéről is, hogy a kötelezett – a kivételi körre hivatkozva – akár 4-5 alkalommal is csak javít és nem hajlandó cserélni. A kivételekre ilyen tág értelemben hivatkozni nem csak egyfajta joggal való visszaélés, de jogellenes, konkrét esetben fogyasztóellenes eredményre vezet.

A javítás preferenciája tehát begyűrűzik nem csak a jótállási, de a Ptk. által szabályozott szavatossági szabályok közé is, amelyek ezáltal akarva-akaratlanul a fogyasztóval szerződő fél számára adják meg a lehetőséget a választásra, hogy javítás vagy csere útján történjen meg a hibás teljesítés természetbeni reparálása. Másfelől a *javítás preferenciájának* indoka a fenntartható, sőt körforgásos gazdaságra való áttérésben is keresendő, amely már nem a fogyasztó és a vállalkozás szűkebb magánjogi érdekéről, sokkal inkább a globális fenntarthatósági elveket helyezi a középpontba.³⁸

³⁸ Ld. bővebben: A körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, Brüsszel 2020.; Európai Bizottság, Kérdések és válaszok: A körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv egy tisztább és versenyképesebb Európáért, Brüsszel, 2020. március 11. <https://tinyurl.com/mj7bkfty>

5. Új korrekciós jogalkotás az uniós jogharmonizáció nyomán

5.1. „Javítás” a zöld átmenet jegyében

Tanulmányunk 2. pontjában említett 2022-es bizottsági tanulmány, „Kezdeményezés a fogyasztók zöld átmenetre való felkészítésére” címmel,³⁹ kiegészülve az „Új körforgásos gazdasági cselekvési terv – Egy tisztább és versenyképesebb Európáért”⁴⁰ (a továbbiakban: Új cselekvési terv) című bizottsági közleménnyel, többek között a termékek újrafelhasználásával, feldolgozásával és további használatával kapcsolatban ismerteti a körforgásos gazdaság célkitűzéseit és vívmányait.

Ezzel összefüggésben az Új cselekvési terv rámutat arra, hogy a körforgásos gazdaság az uniós polgárok számára „jó minőségű, működőképes és biztonságos termékeket fog biztosítani, amelyek hatékonyak és megfizethetőek, hosszabb élettartamúak, és amelyeket újrahasználatra, *javításra és jó minőségű újrafeldolgozásra* terveztek.”⁴¹ Továbbá a Bizottság javaslatot tett a fogyasztók körforgásos gazdaságba való bekapcsolása érdekében az uniós fogyasztóvédelmi jogszabályok felülvizsgálatára. Célul tűzte ki, hogy „a fogyasztók az értékesítés helyén megbízható és releváns információkat kapjanak a termékekről, többek között azok élettartamáról, valamint a javítási szolgáltatások, pótalkatrészek és javítási kézikönyvek elérhetőségéről.” A Bizottság a szolgáltatások korszerűsítése érdekében egy új „javításhoz való jog” létrehozását határozta el, amely kiemelten az IKT és az elektronikai termékek esetében segítik elő a javításhoz való hozzáférést, illetve a pótalkatrészek rendelkezésre állását.⁴²

Az Új cselekvési terv célkitűzései egybecsengenek a tanulmányunk 4. pontjában vázolt tendenciával, amely szerint a *javítás vagy csere* alternatív választása már a Ptk. szerint is egyre inkább a javítás irányába mutatna. Mindazonáltal éppen a néhány évvel ezelőtt megalkotott Ikerirányelvek, különös tekintettel jelen tanulmányban kiemelten vizsgált áruk adásvételére vonatkozó (EU) 2019/771 irányelv követ megengedőbb tendenciát, ahol a javítás preferenciája helyett az áruk javítása és cseréje azonos súllyal és sorrendiségben jelenik meg a fogyasztó választása szerint. Ennek szellemében az áruk adásvételére vonatkozó irányelv (48) preambulumbekzdése például az alábbiakat tartalmazza:

„Az áru szerződésszerűvé tétele tekintetében a fogyasztónak meg kell adni a javítás és a csere közötti választás lehetőségét. A fogyasztó számára a javítás kérése lehetőségének biztosítása ösztönzi a fenntartható fogyasztást, és növelheti a termékek tartósságát. A fogyasztó azon jogosultságát, hogy választhat a javítás és a csere között, csak abban az esetben kell korlátozni, ha az általa választott megoldás jogilag vagy gyakorlatilag lehetetlen, vagy a rendelkezésre álló másik lehetőséghez képest aránytalanul nagy költséget ró az eladóra.

³⁹ Ld. a 7. lábjegyzetet.

⁴⁰ Ld. a 5. lábjegyzetet.

⁴¹ A körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv, Brüsszel 2020., Bevezetés 6. bekezdés.

⁴² Uo. 2.2. 1–2. bekezdés.

Aránytalan például az áru cseréjét kérni egy kisebb karcolás miatt olyan esetben, ha a csere jelentős költséggel járna, a karcolást viszont könnyen ki lehet javítani.”

Az érvelés itt is kedvezni próbál a javítás kérésének, mindazonáltal hangsúlyosan szerepel nem csak a preambulumban, de az egész normaszövegben a fogyasztó választásának szempontja, éppúgy, mint a Ptk. 6:159. § (2) bekezdése a) pontjában az elsődleges kellékszavatossági jogok esetében. Tekintettel arra, hogy ha az áruk cseréje és javítása egyforma súlyozás alá esik, akkor a fogyasztó inkább a cserét választja, és mivel az európai jogalkotó az eredeti koncepcióján nem változtatott, ezért a Bizottság az áruk adásvételére vonatkozó (EU) 2019/771 irányelv felülvizsgálatát is célul tűzte a körforgásos termékek számának növelése érdekében.

5.2. A „javításhoz való jog”

Amint az uniós jogalkotó észlelte, hogy az áruk adásvételére vonatkozó (EU) 2019/771 irányelvvel széles kaput nyitott a hibás termékek cseréjére, még le sem telt az irányelv transzpozíciós ideje, a Bizottság az ún. „javításhoz való jog” témájában már meg is kezdte módosító javaslata előkészítését. A hosszadalmas jogalkotási procedúra 2024. május 30-án fejeződött be a Tanács elfogadó aktusával.⁴³ Az árujavítást elősegítő közös szabályokról szóló R2R irányelvet⁴⁴ végül 2024. június 13-án fogadták el, és 2024. július 30-án lépett hatályba. Az irányelv tagállami jogokba való átültetési határideje 2026. július 31-én jár le.

Az R2R irányelv sajtóközleménye szerint:

„A ma elfogadott irányelv új jogot biztosít a fogyasztók számára: a hibás áruk egyszerűbb, olcsóbb és gyorsabb javíttatásához. Az irányelv arra is ösztönzi a gyártókat, hogy hosszabb élettartamú, javítható, újrafelhasználható és újrahasznosítható termékeket állítsanak elő. Végül, de nem utolsósorban a javítást vonzóbb gazdasági tevékenységgé teszi, amely minőségi munkahelyeket teremthet Európában. Ez nemcsak a gazdasági szereplők, hanem a környezet számára is előnyös.”⁴⁵

Az R2R irányelv az európai zöld megállapodás (*Green deal*)⁴⁶ részeként deklarálta azt a célt, hogy a fogyasztási cikkek élettartamának meghosszabbításával a fogyasztók költséget takarítsanak meg és ezzel együtt a körforgásos gazdaságra való áttérés

⁴³ Ld. a vonatkozó sajtótájékoztatót, Körforgásos gazdaság: a Tanács véglegesen jóváhagyta a javításhoz való jogról szóló irányelvet, Az Európai Unió Tanácsa sajtóközleménye, 2024. május 30. <https://tinyurl.com/3x94753e>

⁴⁴ Ld. a 26. lábjegyzetet.

⁴⁵ Ld. a 43. lábjegyzetet.

⁴⁶ Ld. összefoglalóan a Green Deal-hez: <https://tinyurl.com/wfrjxctf>; <https://tinyurl.com/y6v2855j>, <https://tinyurl.com/2ht8ykyr>; továbbá Klaus Tonner: Green Deal und Verbraucherrecht: das Recht auf Reparatur. *Verbraucher und Recht*, Vol. 38., No. 7. (2023) 241–242.

is felgyorsuljon. Kiegészítésképpen az uniós jogalkotó az ún. Ökodizájn rendeletet is megalkotta a Fenntartható termékek környezetbarát tervezéséről (ESPR).⁴⁷ A környezetbarát tervezési intézkedések elősegítik a termékek javíthatóságát, mivel olyan követelményeket határoznak meg többek között a terméktervezésre és a pótalkatrészek elérhetőségére vonatkozóan, amelyek ösztönzően hatnak a hosszú élettartamú termékek gyártására és javítására. További kiegészítő szabályozást jelent az (EU) 2024/825 irányelv a fogyasztók felhatalmazásáról a zöld átállásban,⁴⁸ amelynek célja, hogy a fogyasztók az értékesítés helyén jobb tájékoztatást kapjanak az áruk tartósságáról és javíthatóságáról.

5.2.1. A javítás vonzóbbá és egyszerűbbé tétele

Az R2R irányelv legfőbb *újdonsága*, hogy az alkatrészek javítását abszolút előnyben részesíti a cserével szemben. Ennek szellemében az irányelv 5. cikke (1) bekezdése előírja a tagállamok számára, hogy amennyiben a fogyasztó kéri, biztosítsák „a II. mellékletben felsorolt uniós jogi aktusokban foglalt javíthatósági követelmények hatálya alá tartozó áruk” gyártó általi megjavítását. A gyártó mentesül a javítási kötelezettség alól, ha az áru hibájának kijavítása lehetetlen. A javítási kötelezettség teljesítése érdekében a gyártó a javítást alvállalkozónak is kiadhatja. Az Unión kívül letelepedett gyártó helyett az Unión belüli meghatalmazott képviselője, ennek hiányában az importőr, majd a forgalmazó felel a javításért, illetve a javítást alvállalkozónak is kiadhatja.

Az irányelv 5. cikke (1) bekezdése szerinti javítást *díjmentesen vagy észszerű ár* felszámításával, *észszerű időn belül* kell elvégezni. A javítási határidő attól az időponttól kezdődik, amikor az áru a gyártó tényleges birtokába kerül, a gyártó megkapta az árut vagy hozzáférést kapott az áruhoz a fogyasztótól. A gyártó a javítás időtartamára *díjmentesen vagy észszerű díj* ellenében *csereáru*t kölcsönözhet a fogyasztónak. Amennyiben a javítás lehetetlen, a gyártó *felújított árut is felajánlhat* a fogyasztónak.

Az R2R irányelv (40) preambulumbekkezdése kiemeli, hogy az (EU) 2019/771 irányelv úgy módosul, hogy amennyiben a fogyasztók kérelmszavatossági igényeik érvényesítésére a javítást választják, akkor legalább egyszeri alkalommal hosszabbodjon meg az eladó, illetve a gyártó felelősségi ideje. A tagállamok a további javításra való ösztönzés céljából úgy is dönthetnek, hogy a kötelezett felelősséget akár további 12 hónappal meghosszabbítják, ha újabb javításra kerül sor. Az irányelv nem korlátozza, hogy a tagállamok olyan rendelkezéseket vezessenek be vagy tartsanak fenn, amelyek

⁴⁷ A Bizottság (EU) 2023/826 rendelete (2023. április 17.) az elektromos és elektronikus háztartási és irodai berendezések kikapcsolt, készenléti és hálózatzárárt készenléti üzemmódbeli energiafogyasztására vonatkozó környezettudatos tervezési követelményeknek a 2009/125/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv szerinti megállapításáról, valamint az 1275/2008/EK és a 107/2009/EK bizottsági rendeletek hatályon kívül helyezéséről, EUHL L 103/29.; Tonner (2022) i. m. 325–327.

⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/825 irányelve (2024. február 28.) a 2005/29/EK és a 2011/83/EU irányelv módosításáról, a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának a tisztességtelen gyakorlatokkal szembeni hatékonyabb védelem és a hatékonyabb tájékoztatás révén történő növelése tekintetében, Document 32024L0825.

az (EU) 2019/771 irányelvvel összhangban csak a megjavított alkatrészek esetében írják elő a helyállási időnek a meghosszabbodását. A tagállamoknak tehát az irányelv szellemében biztosítaniuk kell, hogy az eladói felelősség időtartama vagy a jogorvoslatokra vonatkozó elévülési idő javítás esetén legalább két év plusz 12 hónap legyen.⁴⁹

A fenti feltételek alapján megállapítható, hogy az Unió jogalkotó a javításra vonatkozó jótállást időben és térben is kiterjeszteni kívánja. Újdonság, hogy a gyártó – aki elsődlegesen nem a szerződő partner – akár a garanciális időszak lejártával, a *jótállási időn túl* is köteles lehet javító szolgáltatást nyújtani. A javítási szolgáltatásokhoz való megkönnyített hozzáférés a termék javítására vonatkozó fogyasztói igény érvényesítését „könnyebbé, gyorsabbá és átláthatóbbá” teszi.

Az irányelv átolvasásakor némi hiányérzetet okoz, hogy a javítás preferenciája, amit a körforgásos és fenntartható gazdaságra való áttérés, illetve a hulladékminimalizálás szempontjával indokolnak, nem von magával semmilyen környezetvédelmi mérlegelési szempontot, hogy például a hibás áru szállítási és javítási költségei, valamint ez ebből adódó externáliák jobban terhelhetik-e a környezetet, mint a csere. Továbbá kérdéses marad, hogy a kiterjesztett garanciális idő esetén, ha a javításnak költségei is lesznek, valószínűsíthető-e, hogy a fogyasztó a térítéses javítást választja, vagy inkább új terméket vásárol. Természetesen, ha annyira megdrágulnak az új termékek a használtakkal vagy javítottakkal szemben, hogy ez jelentős tétel lesz, és a javítás olcsóbbá és gyorsabbá válik, akkor a fogyasztó remélhetőleg önszántából is a javítást választja majd.

5.2.2. Európai javítási adatlap, Európai online javítási platform

Az R2R irányelv 5. cikke középpontjában a gyártók azon kötelezettsége áll, hogy az általuk gyártott áruk javítását akár a jótállási időn túl is felajánlják bizonyos termékcsoportok esetében. E kötelezettség teljesítését az Európai javítási adatlap bevezetése (R2R irányelv 4. cikke), valamint a javításokra és felújított árukra vonatkozó online platform (R2R irányelv 7. cikke) létrehozása segíti elő.

Az európai javítási adatlap díjmentes rendelkezésre bocsátásával a szervizek egyértelmű információkat ajánlhatnak fel a fogyasztóknak, például a javítás feltételeivel, a munkálatok befejezésének várható idejével, árakkal, cseretermékekkel stb. összefüggésben. Az Európai online javítási platform pedig megkönnyíti a fogyasztók és a javítóműhelyek közötti kapcsolatfelvételt. „A Bizottság 2027. július 31-ig kifejleszti az európai online platform közös online interfészét. E közös online interfésznek meg kell felelnie a (6) bekezdésben meghatározott követelményeknek, és az Unió valamennyi hivatalos nyelvén elérhetőnek kell lennie. A Bizottság ezt követően biztosítja a közös online interfész technikai karbantartását.” [R2R irányelv 7. cikke (2) bek.] A tagállamok a közös online interfészt használják a nemzeti részek létrehozásához. A

⁴⁹ Ld. Tim Hülskötter: Auswirkungen der Pflicht zur Reparatur auf das Verhältnis von Umwelt- und Verbraucherschutz im Europäischen Verbrauchervertragsrecht: Die neue Abwägung zwischen drei Polen. *Verbraucher und Recht*, Vol. 39., No. 4. (2024) 139–140.

nemzeti online platformokat a tagállamok saját költségvetésből kötelesek létrehozni, amelyek 2027. július 31-től kezdik meg működésüket. [R2R irányelv 7. cikke (3) bek.]⁵⁰

6. Következtetések

Az R2R irányelvvel összefüggésben számos alkalommal idézik *Alexia Bertrand*, belga költségvetési és fogyasztóvédelmi államtitkár mondatait, miszerint „A mai napon elfogadott irányelv *új jogot biztosít* a fogyasztók számára: mégpedig a hibás termékek könnyebb, olcsóbb és gyorsabb módon történő javításához való jogot.”⁵¹ Tekintettel arra, hogy a fogyasztó már az r.Ptk. hatálya alatt is kérhetett javítást vagy cserét a termék hibájának természetbeni kiküszöbölése érdekében, és ez európai szinten sem volt másképp, ezért a javítás mint az R2R irányelv hatására újonnan bevezetett jogosultság a fogyasztóvédelem egén, enyhe túlzásnak tűnik.

Más szerzők ‘új jog’ helyett inkább *kötelességről* beszélnek, mivel a fogyasztó néhány kivételtől eltekintve a csere helyett inkább a javítást kell, hogy elfogadja.⁵² Kevésbé élesen megfogalmazva, az R2R irányelv kétségkívül törekszik a javítást vonzóbbá tenni a fogyasztók számára, hiszen olyan ösztönző eszközkészletet hív életre, amely keretében arra kötelezi a gyártókat, hogy a műszakilag javítható termékeket javítsák meg, valamint európai és nemzeti online platformok létesítésével a fogyasztók könnyen, gyorsan és olcsón találhassanak javítási szolgáltatásokat. Ezáltal távlatosan a javítható termékek listája a jövőben tovább bővíülhet. Amennyiben a Bizottság bizonyos termékekre vonatkozóan új javíthatósági követelményeket vezet be, azok is bekerülnek majd az R2R irányelv hatálya alá.

Ez kétségtelenül szemléletváltást követel. Szélesebb javítási lehetőségek kínálatára kötelezni a gyártókat azt jelenti, hogy akik eddig az eldobható áruk piacán növelték a hasznukat, ezentúl – remélhetőleg – tartós termékeket hoznak majd forgalomba, hiszen a garanciális időszak meghosszabbítása és az azon túli időben is biztosítandó javítási szolgáltatás (pótalkatrészek és javító szolgálatok) fenntartása más gyártói motivációt indukál. Mivel ez a folyamat a termékek alacsonyabb eladási számaihoz is vezet, ezért az egyes termékek megdrágulása várható, az esetleges ingyenes, vagy garanciális időn túli kedvezményes javítás beárazását is figyelembe véve. Mindez a kereskedők bevételi forrását, egzisztenciáját is érinti majd.

A pazarlás a fogyasztó oldalán sem mehet tovább. Ennek szellemében az R2R irányelv a fogyasztói szokásokat is fenntarthatóbb mederbe kívánja terelni. Ennek az az ára, hogy a fogyasztó ugyan még választ, de egyre szűkebb körben kérheti a cserét. El kell fogadnia a javítást akkor is, ha ez kényelmetlenebb.

Dilemma forrása, hogy jelenleg még számos tartós fogyasztási cikk szervizelése és javítása gyakran költségesebb, mint kidobni a készüléket és újat vásárolni. Továbbá a javítás melletti döntés esetén az R2R irányelv nem értékeli mérlegelési szempontként

⁵⁰ Augenhöfer–Küter i. m. 250.

⁵¹ Körforgásos gazdaság: a Tanács véglegesen jóváhagyta a javításhoz való jogról szóló irányelvet, Az Európai Unió Tanácsa, Sajtóközlemény. 2024. május 30. <https://tinyurl.com/3x94753e>

⁵² Augenhöfer–Küter i. m. 253.

a távoli gyártóhoz való utaztatás költségét és környezetkárosító lábnyomát. Lehet, hogy egy olcsóbb termék cseréje jobban megéri gazdasági szereplőknek és a fogyasztónak is könnyebbséget jelent, mint a javítás. Ekkor a fogyasztó hajlamosabb lehet inkább eldobni a terméket, mint a javíttatással bajlódni. Csere esetén viszont a kereskedő – a jótállási határidőktől nem sürgetve, amint megfelelő mennyiségű hasonló termék összegyűlik – visszaküldhetné gyűjtőforgalomban a hibás termékeket a gyártónak, aki az újrafelhasználás, illetve -feldolgozás útját választva gondoskodhatna a környezetbarát visszacsatolásról.

Jelen tanulmány címében feltett kérdésre: hogy a több lehet-e mégis kevesebb, a válasz igen. A többszintű, gyakran változó és egymáshoz viszonyítva is nehezen értelmezhető szabályok *de facto* nem biztosítanak feltétlenül több lehetőséget a fogyasztó hibás teljesítésből eredő jogainak érvényesítésére. A fogyasztó tanácsstalansága az őt megillető jogok vonatkozásában, akaratlanul is a gyártó és a vállalkozások kezébe adja át az irányítást, még akkor is, ha a jogszabály lehetővé teszi a fogyasztó választási jogát.

Az sem könnyíti meg a fogyasztók dolgát, hogy az anyagi jog mellett az eljárásjogi keretek, például a békéltető testületek és a fogyasztóvédelmi hatáskörrel felruházott hatóságok időszakos átszervezése révén nem tud nyugvópontra jutni a szabályanyag. Továbbá az unió részéről folyamatos korrekciók történnek és várhatóak.

Az R2R irányelv és a kapcsolódó zöld átállás jegyében született uniós dokumentumok pazarlást visszaszorító célkitűzése üdvözlendő, de a mögöttes koncepció és az egyes stratégiai lépések még hézagokat mutatnak. Ezért a kétéves átültetési időn belül sok feladat vár a tagállamokra (például az európai online javítási platform, az információs űrlap és a javító szolgáltatások biztosítása), hogy az irányelv ne tévesszen célt, és kielégítően tudjon érvényesülni mindannyiunk javára.

